

SREDINA JE MRTVA. ZANIMIVE SO MEJE.

Ustvarjalnost ne pozna cenzure. Gre za stanje popolne odprtosti in pozornosti, ko si pripravljen na dialog z neznanim. Porajajo se velike ideje, dobre invencije, odlične inovacije – in napake? »Ne, te so nemogoče!« pravi Peter Ciuha. | **Violeta Bulc, Tonja Blatnik**

Magnetna igla »kulturnega« kompasa se pri **Petru Ciuhi** ustavi pri: akademski slikar, specialist grafike, magister umetnosti, visokošolski predavatelj risanja in slikanja na Visoki šoli za dizajn v Ljubljani. A čeprav so to brez izjeme visokoleteči nazivi, so še vedno samo suhoparno naštevanje oznak za nekoga, ki je v svojem bistvu ustvarjalec in iskalec mej mogočega. Kot pravi sam, vedno znova išče okna v novi svet, ki ga brez posebnega odnosa do umetnosti ne bi bilo mogoče videti. »Lahko si tam, kjer si vselej bil, ali pa pri sebi vedno znova iščeš nov izziv,« ponudi v razmislek Peter Ciuha v prepričanju, da so ravno meje tista točka, kjer stvari postanejo zanimive. Sredina je oddaljena od dogajanja, meje pa so vznemirljive, tudi tiste znotraj nas samih. V intervjuju, ki je z različnimi poudarki sočasno potekal za revijo MQ in e-glasilo Aktualno, slikar razkriva, kako meje ustaljenega odkrivamo in podiramo zlasti s čutili – vidom, sluhom, tipom, vohom, okusom – pri čemer obstajata dve stanji: stanje ustvarjalnosti in vsakodnevno stanje. »Če želimo prek ustaljenosti, moramo ponovno priklicati pozornost in se podati na pot v neznano,« se glasi vodilo, ki velja tako v umetnosti kot v poslovnem svetu; za slikarje in managerje. Predal ga bo tudi na Jesenskem srečanju 6. oktobra, kjer bo nastopil kot gost interaktivnega omizja o tem, kako negovati ustvarjalnost.

Kdaj smo ustvarjalni? Kako prepoznamo to stanje?

Pri ustvarjalnem stanju izključimo cenzuro. Gledaš, poslušаш, občutiš trenutek, v katerem si, svet okoli sebe in samega sebe. To je maksimalno stanje odprtosti in pozornosti, ko si pripravljen na dialog z neznanim. Ustvarjalnost je raziskovanje ne vnaprej določenega.

Kakšna pa je ustvarjalnost tukaj in zdaj? Kako se uresničuje v praksi?

Ravno to skušam prikazati s svojim modelom umetnosti, ki ga sestavlja pet svetov. Prvi svet je rojstvo. To je stanje brez misli in kakršnihkoli inhibicij, ki ga lahko primerjamo z rojstvom otroka. Prvo, kar otrok zazna, je gibanje. Svet in on z njim je nekaj, kar se giblje; torej je tisto, kar se giblje, živo. Poleg gibanja je del prvobitne umetnosti še odnos do naključja. V »prvem« svetu ni nobenega pričakovanja, ni izbora enega pred drugim, rezultat je nepomemben. Otroku lahko na primer zavežeš oči in še naprej bo počel isto.

Drugi svet se začne, ko otrok na belem papirju nariše oblaček. Ta postane orodje za razumevanje, saj tako razdeli papir na figuro in ozadje (ozadje je še vedno neskončni svet, figurica pa je že enakovredna prvi misli). Taka slika pove, da vsaka misel nekaj opredeli in tako ustvarja dvojnost: jaz – vse drugo. Sčasoma otrok spozna svet, ki ga obdaja, kar se izraža tudi na risbi. Kar ve, se prenaša na risbo, v simbole. Sčasoma se ta sijajna invencija, odkritje sveta, začne sesedati sama vase. Čedalje manj se raziskuje in čedalje več se živi v svoji sliki sveta. To v likovni govorici pripelje do utečenih shem, na drugih področjih pa do ustaljenega delovanja. Če želiš dalje, moraš v svojo dejavnost pripeljati pozornost. In to nas vodi do tretjega sveta.

V tretjem svetu se osredotočiš na pot v neznano tako, da simbolu odvzameš motiv. V likovno dejavnost, denimo, pripelješ pozornost z upočasnitvijo roke. Ustaviš samodejnost. Šele ko upočasniš roko, se ta lahko začne gibati v različne smeri, in ne le v smer, ki jo narekujejo mišice. Ker ni več miselnega cilja, lahko prikljičeš druge predele možganov. In tu postanejo stvari zanimive.

Kako zaobidete ustaljene miselne okvirje? Ali to izražajo vaše risbe?

Risbo povezujem z intuicijo, s sposobnostjo sprejemanja nečesa neznanega in logično nepojasnjenega. Risba je intuicija in te riše takega, kot si. Riše tisto, kar se bo zgodilo, ali tisto, kar bi moral vedeti. In to življenjsko potrebujemo. Če bi nam uspelo zaupati svoji intuiciji, bi bil svet precej drugačen. S tem bi prišli do svojega resničnega bistva in življenja ne bi zapravili za nekaj, kar ni njemu lastno. Ne bi le skrbeli, da se imamo dobro in da preživimo.

Foto: Jaka Bregar

Peter Ciuha: Slovenci se moramo še izkoptati iz fantomov in priznati, da je ustvarjalnost tista, ki zahteva vso podporo družbe na vseh ravneh, v vseh starostih, na vseh področjih. Potem bo tudi inovativnosti dovolj.

Risba je moje drugo rojstvo. Osebnost vem, da lahko vse, kar narišem, tudi uresničim. To sem opazil tudi pri številnih znanstvenikih, recimo pri Hermanu Potočniku Noordungu. Risba, ki nastaja s počasnim gibom, je, čeprav se ne sklada s splošnimi merili sveta, še vedno lepa. Dober primer je kubistična risba Picassa. Nasprotje je risba, ki nima zavedanja samega sebe, ampak je črta prežeta s strahom, zato je »en sam zmazek«. V pravem stanju ne moreš narediti napake. Vse, kar nastane, je naslednji korak.

Kakšna sta četrta in peti svet vašega modela umetnosti?

Četrta svet je opazovanje narave, ki je v svojem bistvu tehnična zadeva, ko poskušaš narisati tisto, kar vidiš. Ta način risanja včasih dela težave neukim in otrokom, ker smo navajeni sprejemati stvari, ki imajo svoje ime. Za vse, kar se ponavlja, imamo v možganih oblikovane vzorce. Ko želimo narisati obraz pred sabo, je 99-odstotno verjetno, da ga bomo sestavili iz že obstoječih shem v glavi. In zato slika, ki nastane, ni vedno v zadovoljstvo ne avtorja ne opazovalca. Če želimo narediti drugače, torej narisati dele obraza, kot jih vidi oko, se bo logično mišljenje v nas razhudilo. Za mnoge je risanje frustrirajoče, saj povzroča v glavi en sam konflikt. To nas prej ali slej paralizira, in zato imamo strah pred risanjem.

Ta strah lahko preženemo z nekaterimi pripomočki. Če recimo rišemo obraz skozi pleksi steklo, enostavno potegnemo črte, ki sevajo skozenj. Poteze bodo dejanske in ne shematične. Opazovanje zunanjega sveta premika meje tvojega notranjega sveta, zato ni čudno, da je to med ključnim orodjem tradicionalnih likovnih akademij. Razvija občutljivost.

Peti svet je stopnja ekspresije, ko vse štiri svetove povežeš v nekaj novega. Sam se odpravim na pot iz abstraktne smeri tako, da pustim roki in črti, da prosto, počasi in pozorno potuje po papirju. Šele po pol ure se pojavi rešitev uganke, nekaj, čemur lahko rečeš, aha, to je hiša, ali to je obraz.

Vsi se rodimo različni in vsak prinese na svet tudi svoj program razvoja. Nesmiselno je, da ti okolje vsili »tvojo« usodo, narobe je tudi, če si izbereš nekaj, kar nisi. Osebnost mislim, da je največji greh

določene družbe ta, da je zatrla ustvarjalnost. Taki družbi se vesolje upre in ustvari razmere, da se sama razkroji.

Je zatiranje ustvarjalnosti tudi problem slovenske družbe?

Slovenci se moramo še izkoptati iz fantomov in priznati, da je ustvarjalnost tista, ki zahteva vso podporo družbe na vseh ravneh, v vseh starostih, na vseh področjih. Potem bo tudi inovativnosti dovolj.

Kaj lahko umetnost (na)učí poslovni svet?

Življenje je veliko bolj zanimivo, ko misli uporabljáš omejeno ter misli in razmišljanje nadomestiš z intuicijo. Umetnik ustvarja iz nič, ustvari nekaj, kar še ne obstaja. Za takšno ustvarjalnost se mora človek znati tudi igrati. Všečna metafora ustvarjalnosti izhaja iz živalskega sveta. Opici so dali različno široki palici. Ali ju bo sposobna sestaviti in tako doseči hrano? Opica je želela priti do hrane, a sta bili palici vsaka zase prekratki, zato se je nehala ukvarjati z njima. Potem pa se je začela z njima igrati. Takrat ju je prvič zagledala v njuni različnosti, in ko je to opazila, ju je dala skupaj. Takoj je razumela, kaj to pomeni. V nadaljevanju ni k sebi potegnila le hrane, ampak vse, kar je lahko s podaljšano palico dosegla, in pri tem neznansko uživala.

Ustvarjalnost se torej začne z izzivom, problemom, sledi faza frustracije, ko z obstoječimi metodami in načini tega ne moreš rešiti. Zato začneš odkrivati, raziskovati in ta faza traja, dokler ne najdeš manjkajočega uvida. Zanimivo je, da se rešitev ne pojavi vedno na materialni ravni. Lahko se pojavi v sanjah, saj ne gre za logično izkušnjo.

Kakšno je vaše mnenje o managerjih?

Beseda manager izhaja iz »maneže«, kjer označuje tistega, ki poganja konje v tek. Ta vloga je nujna za polno delovanje kakršnegakoli podjetja. Tudi sam moram imeti managerja ali biti sam svoj manager, če želim živeti od svojega dela in umetnosti. A kako motivira sodelavce in sebe, da damo vsi od sebe največ in presežemo lastne zmožnosti? Tu vidim še veliko ustvarjalnih priložnosti. ■

ČRNO-BELE TIPKE KLAVIRJA SO LE ENA IZMED MOŽNOSTI

Multimedijska instalacija Maternica je spremenila pogled na vid in sluh – združila je barvno lestvico z glasbeno, kar omogoča uporabniku, da igra na barvne klavirske tipke. Če so barve v harmoniji, bo tudi zvok. | Peter Ciuha

To je laboratorij, namenjen ustvarjanju, ki obiskovalcu odpre primarni svet igre. Njen računalniško ustvarjeni fraktalni vzorec je bil izračunan v koordinatah tridimenzionalnega prostora in natiskan na različni material: žamet, pleksi steklo, les, jedkani baker in aluminij. Stene, strop in tla so osvetljeni s 132 lučkami, katerih barvo in jakost določa računalnik. Gledalec tako vstopi v živo sliko, ki je oblikovana kot lupina. Maternica je pravzaprav zaprta soba, v kateri sta sedežni element in miza, na kateri sta električni klavir in zaslon računalnika, ki nadzoruje in oblikuje svetlobne vzorce s spreminjanjem svetlobne jakosti posameznih žarnic. Tipke električnega klavirja so opremljene z nalepkami, ki prikazujejo barvne znake. Podobne barve označujejo glasbeno sorodne harmonije. To omogoča uporabniku, da glasbeno harmonijo »vidi«, zato lahko ustvari

čudovito glasbo brez glasbenega predznanja.

Prostor je po obliki abstrakten prostor, a je – skoraj neverjetno – v svojem učinku prenesel na obiskovalce vtis vrnitve v toplino materinega trebuščka, kjer nastaja novo – tvoje življenje.

Likovna instalacija Maternica je bila predstavljena na 24. Ljubljanskem grafičnem bienalu, kjer ji je mednarodna žirija iz Pariza, Koreje in New Yorka podelila posebno priznanje. Nastala je kot plod sodelovanja med tiskarno, grafično delavnico in studiem za notranjo opremo H-Demia – Stamperia Serigrafica iz Benetk, ki je izvedla konstrukcijo in tisk vseh površin. ■

Multimedijska instalacija Maternica je laboratorij, namenjen ustvarjanju.